

บทบาทการขนส่งสาธารณะของรถสองแถวภายในเมือง : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่

นายชิตชัย อังคะไวมงคล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

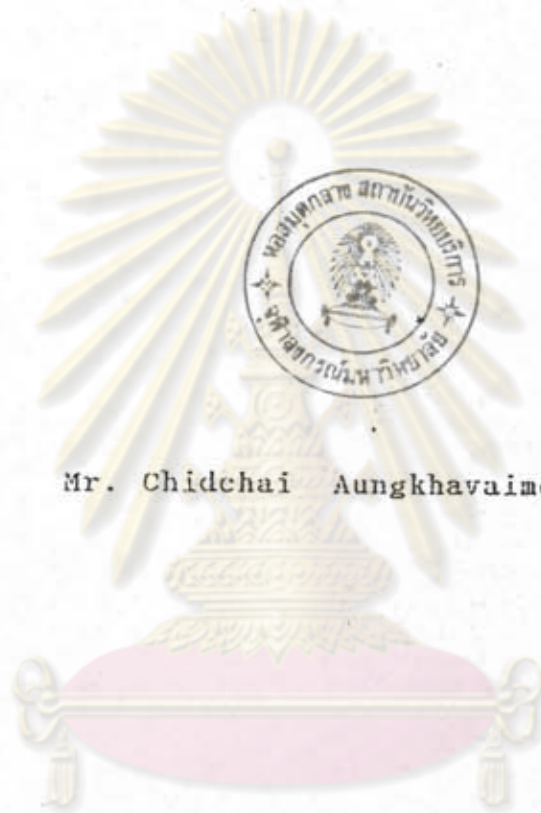
พ.ศ. 2535

ISBN 974-582-949-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

019606 I16273 503

THE ROLE OF MINIBUS AS A PUBLIC TRANSPORT IN URBAN AREA
A CASE STUDY OF CHIANG MAI MUNICIPALITY

Mr. Chidchai Aungkhavaimongkol

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning

Department of Urban and Regional Planning

Graduate School

Chulalongkorn University

1992

ISBN 974-582-949-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทบาทการขนส่งสาธารณะของรถสองแถวภายในเมือง
 กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่
 โดย นายชิตชัย อังคะไวมงคล
 ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
 อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒนา ชาดานิติ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
 หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

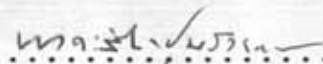
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชรากัญ)

 ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์จรรยาพรณ ลิ้มปเสนีย์)

ศูนย์วิทยุโทรทัศน์ อาจารย์ที่ปรึกษา
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒนา ชาดานิติ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

 กรรมการ
 (อาจารย์ขวัญสรวง อติโพธิ)

 กรรมการ
 (คุณพงศ์สิทธิ์ ชุ่มสาย ณ อยุธยา)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ชิตชัย อังคะไวมงคล : บทบาทการขนส่งสาธารณะของรถสองแถวภายในเมือง
กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่ (THE ROLE OF MINIBUS AS A PUBLIC TRANSPORT
IN URBAN AREA : A CASE STUDY OF CHIANGMAI MUNICIPALITY)

อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร. สุวัฒนา รัตานิติ, ๑.227 หน้า. ISBN 974-582-949-8

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงระบบการขนส่งผู้โดยสารในเมืองเชียงใหม่ ศึกษาถึง
บทบาทและความสำคัญของรถสองแถวต่อการขนส่งผู้โดยสารในเมืองเชียงใหม่ ศึกษาถึงความสัมพันธ์
ระหว่างรถสองแถวและการเจริญเติบโตของเมืองเชียงใหม่ ศึกษาถึงปัญหาการขนส่งผู้โดยสารด้วยรถ
สองแถวในเมืองเชียงใหม่ และเสนอแนวทางในการปรับปรุงการขนส่งผู้โดยสารด้วยรถสองแถวในเมือง
เชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่าระบบการขนส่งผู้โดยสารในเมืองเชียงใหม่ที่สำคัญ ๆ ในปัจจุบันมี 3 ประเภท
ได้แก่รถประจำทาง รถสองแถว และรถสามล้อถีบ ซึ่งรถสองแถวจัดเป็นการขนส่งสาธารณะที่มีบทบาท
สำคัญมากกว่าการขนส่งสาธารณะประเภทอื่น ๆ กล่าวคือจะมีบทบาทในการขนส่งผู้โดยสารที่อาศัยอยู่ในเมือง
เชียงใหม่ บทบาทในการขนส่งผู้โดยสารที่อาศัยอยู่ชานนอก (รอบนอก) บทบาทในการขนส่งผู้โดยสารหรือ
ประชาชนที่เดินทางเข้ามาในเมืองเชียงใหม่ และบทบาทในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในการเที่ยวชม
สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเมืองเชียงใหม่ ถ้าพิจารณาการเพิ่มจำนวนรถสองแถวในเมืองเชียงใหม่จะเห็น
ว่าสัมพันธ์กับการขยายตัวของพื้นที่เมือง โดยจะมีเส้นทางและข้อขอบข่ายของการให้บริการที่สอดคล้องกับ
โครงข่ายถนนในเมืองเชียงใหม่

แม้ว่ารถสองแถวจะมีบทบาทสำคัญต่อการเดินทางของประชาชนในเมืองเชียงใหม่ แต่ในปัจจุบัน
รถสองแถวในเมืองเชียงใหม่ยังขาดการคัดการที่ดี ไม่มีระบบที่แน่นอนรวมถึงขาดการควบคุมจากเจ้าหน้าที่
ของรัฐอย่างเข้มงวดได้ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ดังนั้นในขณะที่รถสองแถวยังคงมีความจำเป็น
และเหมาะสมต่อการสัญจรภายในเมืองเชียงใหม่ จึงควรที่จะมีมาตรการหรือแนวทางในการจัดการรถสอง
แถวในเมืองเชียงใหม่ให้เป็นระบบการขนส่งผู้โดยสารที่มีประสิทธิภาพทั้งนี้เพื่อให้เกิดการขนส่งสาธารณะที่
ยังคงบทบาทสำคัญต่อการเดินทางของประชาชนในเมืองเชียงใหม่ต่อไป

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา การวางแผนเมือง
ปีการศึกษา 2335

ลายมือชื่อนิติชิตชัย อังคะไวมงคล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C135325 : MAJOR URBAN PLANNING

KEY WORD: MINIBUS / CHIANGMAI / PASSENGER / PUBLIC TRANSPORT

CHIDCHAI AUNGKHAIVAIMONGKOL : THE ROLE OF MINIBUS AS A PUBLIC
TRANSPORT IN URBAN AREA : A CASE STUDY OF CHIANGMAI MUNICIPALITY
THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SUWATTANA THADANITI, Ph.D. 227 pp.
ISBN 974-582-949-8

This research has five objectives. To study present public transportation in Chiangmai city, the role and importance of minibus as a public transport in study area, the relation between minibus and the growth of Chiangmai city, about its problems from minibus services and to propose guide lines to improve minibus system in study area.

The conclusion of this research is that : there are basically three modes of public transport in the study area : city bus, minibus and samlor. It is found that minibus plays important roles in public transport in the study area. Especially as a public transport in urban area, rural area. Its also role for passengers or tourists to visit Chiangmai.

Although minibus plays an important role in public transport, but in present the management of minibus is deficient and operate without control seriously by Government agencies that created many problems. While minibus is necessary for passenger. So it should be have the effective strategies or guide lines to manage the minibus transportation system in the study area.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... การวางแผนภาคและเมือง

สาขาวิชา..... การวางผังเมือง

ปีการศึกษา..... 2535

ลายมือชื่อนิสิต..... มิตชัย ลีระโกวิท

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม.....

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒนา ชาดานิติ อาจารย์ที่
ปรึกษาที่ให้ความกรุณาแนะนำ และแก้ไขวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทบาทการขนส่งสาธารณะ
ของรถสองแถวภายในเมือง : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่" มาโดยตลอด
กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์จากรุวรรณ ลิ้มปเสนีย์ อาจารย์ขวัญสรวย อติโพธิ
และอาจารย์พงศ์สิทธิ์ ชุ่มสาย ณ อุษยชา ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงวิทยานิพนธ์
นี้ให้สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์

ขอบคุณพี่ ๆ และเพื่อนทุก ๆ คนที่ได้ช่วยเหลือและให้กำลังใจเสมอมา
ขอบคุณพ่อและแม่ ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงินและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย อันเป็นแรง
ผลักดันให้วิทยานิพนธ์สำเร็จด้วยดี

ชิตชัย อังคะไวมงคล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนที่	ผ
สารบัญแผนภูมิ	ไ
สารบัญรูปภาพ	ท
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 สมมุติฐานในการศึกษา	3
1.4 ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา	3
1.5 วิธีการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.7 ข้อจำกัดในการศึกษา	6
2. แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับแบบจำลองการใช้ที่ดินและการขยายตัวของเมือง	7
2.2 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเมืองกับการคมนาคม	9
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการขนส่งกับการใช้ที่ดิน	10
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการเดินทาง	10
2.5 แนวความคิดทางด้านการคมนาคมขนส่ง	13
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. เมืองเชียงใหม่และการสัญจร	19
3.1 ประวัติและพัฒนาการของเมืองเชียงใหม่	19
3.2 ประชากรของเทศบาลนครเชียงใหม่	41
3.2.1 ประชากรในอดีต	41
3.2.2 ประชากรในปัจจุบัน	45
3.2.2.1 ขนาดประชากร	45
3.2.2.2 ความหนาแน่นของประชากร	48
3.2.2.3 การเปลี่ยนแปลงประชากร	50
3.3 โครงสร้างการใช้ที่ดินของเมืองเชียงใหม่	55
3.3.1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน	55
3.3.2 การใช้ที่ดินของเทศบาลนครเชียงใหม่ในปัจจุบัน	61
3.4 โครงข่ายการคมนาคมในเมืองเชียงใหม่	72
3.4.1 ระบบถนนในเมืองเชียงใหม่	72
3.4.2 จำนวนรถยนต์ในเมืองเชียงใหม่	82
3.4.3 สภาพการจราจรในเมืองเชียงใหม่	83
3.4.4 ลักษณะการเดินทางของประชาชนในเมืองเชียงใหม่ ..	99
3.5 สรุป	104
4. บทบาทการขนส่งสาธารณะของรถสองแถวในเมืองเชียงใหม่	111
4.1 รูปแบบการเดินทางของประชาชนในเมืองเชียงใหม่	111
4.2 ระบบการขนส่งสาธารณะในเมืองเชียงใหม่	116
4.3 บทบาทของรถสองแถวต่อการสัญจรภายในเมืองเชียงใหม่	130
4.3.1 วิวัฒนาการของรถสองแถวในเมืองเชียงใหม่	130
4.3.1.1 ความเป็นมาของรถสองแถวในเมือง	
เชียงใหม่	130
4.3.1.2 รูปแบบการใช้รถสองแถวในการรับ-ส่ง	
ผู้โดยสารในอดีต	133

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.2 โครงสร้างของกิจการรถสองแถวในเมืองเชียงใหม่ ..	138
4.3.2.1 ลักษณะของกิจการรถสองแถวในเมือง เชียงใหม่	138
4.3.2.2 การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์รถสองแถวใน เมืองเชียงใหม่	142
4.3.2.3 เส้นทางหรือพื้นที่ให้บริการของรถสองแถวใน เมืองเชียงใหม่	144
4.3.2.4 ลักษณะคิวและจำนวนรถสองแถวในเมือง เชียงใหม่	148
4.3.2.5 ข้อมูลทั่วไปและทัศนคติของผู้โดยสารและผู้ขับ รถสองแถว	152
4.3.2.6 บทบาทการขนส่งสาธารณะของรถสองแถวใน เมืองเชียงใหม่	174
4.4 ปัจจัยที่ทำให้รถสองแถวในเมืองเชียงใหม่ขยายตัว	179
4.5 สรุป	184
5. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	187
5.1 สรุป	187
5.2 บทบาทและความสำคัญของรถสองแถวต่อเมืองเชียงใหม่ ในอนาคต	195
5.3 ข้อเสนอแนะ	204
บรรณานุกรม	207
ภาคผนวก	210
ประวัติผู้เขียน	227

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 แสดงการขยายตัวของพื้นที่พัฒนา (Build Up Area) ของเมืองเชียงใหม่.....	41
3.2 แสดงจำนวนประชากรในเทศบาลนครเชียงใหม่.....	42
3.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่.....	44
3.4 แสดงจำนวนประชากรและการจัดกลุ่มขนาดของประชากรของเทศบาลนครเชียงใหม่.....	46
3.5 แสดงความหนาแน่นประชากรในเทศบาลนครเชียงใหม่จำแนกรายตำบล พ.ศ. 2532.....	51
3.6 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรของเทศบาลนครเชียงใหม่จำแนกรายตำบล พ.ศ. 2532.....	54
3.7 แสดงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2508-2530.....	56
3.8 แสดงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2519-2530.....	59
3.9 แสดงพื้นที่การใช้ที่ดินรายตำบลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2530.....	63
3.10 แสดงรายชื่อ สภาพถนนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่.....	76
3.11 แสดงจำนวนรถยนต์จดทะเบียน จังหวัดเชียงใหม่.....	84
3.12 แสดงสถิติรถที่จดทะเบียนในจังหวัดเชียงใหม่ตั้งแต่ปี 2514-2527 และประมาณการณถึงปี 2544.....	85
3.13 แสดงปริมาณการจราจรบนถนนสายหลักในปี พ.ศ. 2531.....	87
3.14 แสดงระดับการให้บริการแก่ยานพาหนะของถนน.....	88
3.15 แสดงระดับการให้บริการของถนนในเทศบาลนครเชียงใหม่.....	90
3.16 แสดงปริมาณการจราจรในชั่วโมงเร่งด่วนบนถนนสายต่าง ๆ.....	94
3.17 แสดงปริมาณการเดินทางทั้งหมดจำแนกตามขนาดครัวเรือนและจำนวนยานยนต์.....	101

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
3.18 แสดงปริมาณการเดินทางไปและกลับบ้านกับที่ทำงานต่อครัวเรือน ...	102
4.1 แสดงปริมาณการเดินทางแยกตามการเลือกยานพาหนะ.....	112
4.2 แสดงลักษณะเส้นทางรถประจำทางในเมืองเชียงใหม่	119
4.3 แสดงประเภทของการขนส่งสาธารณะในเมืองเชียงใหม่	128
4.4 แสดงเหตุผลที่ไม่ใช้รถประจำทางหรือรถเมล์	131
4.5 แสดงการดำเนินกิจการรถสองแถวในเมืองเชียงใหม่ปี 2532	140
4.6 แสดงการเสียภาษีรถโดยสารในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2535	144
4.7 แสดงสถิติการวิ่งรถสองแถวในเมืองเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2534	149
4.8 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ	153
4.9 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ	157
4.10 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา	155
4.11 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ	156
4.12 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้	157
4.13 แสดงที่พำอาศัยของผู้ตอบแบบสอบถาม	158
4.14 แสดงจุดจุดหมายปลายทางของผู้ตอบแบบสอบถาม	160
4.15 แสดงผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความถี่ในการเดินทาง.....	161
4.16 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามช่วงเวลาที่ใช้บริการ	162
4.17 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามวันฤดูประสงค์ที่ใช้บริการ ..	163
4.18 แสดงเหตุผลการเลือกใช้รถสองแถว	164

สารบัญแผนที่

แผนที่	หน้า
1.1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา	4
3.1 แสดงเส้นทางการสัญจร ปี พ.ศ. 2443	25
3.2 แสดงเส้นทางการสัญจรปี พ.ศ. 2447	26
3.3 แสดงเส้นทางการสัญจรปี พ.ศ. 2466	27
3.4 แสดงโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่ปลูกสร้างของเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2486	31
3.5 แสดงลักษณะเฉพาะของการใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคารแต่ละประเภท	32
3.6 แสดงโครงข่ายการสัญจรปี พ.ศ. 2511	38
3.7 แสดงพื้นที่ปลูกสร้างปี พ.ศ. 2511	39
3.8 แสดงจำนวนประชากรรายตำบลในเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่พ.ศ. 2532	47
3.9 แสดงความหนาแน่นประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่พ.ศ. 2532 .	52
3.10 แสดงประเภทการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2530 ..	67
3.11 แสดงโครงข่ายถนนในพื้นที่ศึกษา	74
3.12 แสดงสภาพถนนในพื้นที่ศึกษา	80
3.13 แสดงปริมาณการจราจรในช่วงโมงเร่งด่วน พ.ศ. 2531	97
4.1 แสดงเส้นทางเดินรถประจำทางสาย 1	121
4.2 แสดงเส้นทางเดินรถประจำทางสาย 2	122
4.3 แสดงเส้นทางเดินรถประจำทางสาย 3	124
4.4 แสดงเส้นทางเดินรถประจำทางสาย 6	126
4.5 แสดงเส้นทางที่ได้รับสัมปทานของรถสองแถว	147
4.6 แสดงที่หมายใกล้-ไกลสุดที่ผู้โดยสารใช้บริการบ่อย	171
4.7 แสดงจุดเปลี่ยนการเดินทางที่สำคัญ	183

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
3.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการเดินทางกับลักษณะ ครัวเรือน	103
3.2 แสดงความถี่ของระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางของการเดินทางทุก จุดประสงค์	105
3.3 แสดงช่วงเวลาออกเดินทาง	106

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญรูปภาพ

รูปที่	หน้า
3.1 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2486	30
3.2 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2497	34
3.3 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2511	34
3.4 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2514-พ.ศ.2515	37
4.1 แสดงภาพรถยนต์ขนส่งสาธารณะในเมืองเชียงใหม่	117
4.2 แสดงภาพลักษณะและขนาดของรถสองแถวที่ให้บริการ	134
4.3 แสดงภาพรถสองแถวในเมืองเชียงใหม่	139
4.4 แสดงภาพคิวรถสองแถวในเมืองเชียงใหม่	150
4.5 แสดงภาพสภาพถนนในเมืองเชียงใหม่	180

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย